

Proiect co-finanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014-2020
POCU/626/6/13/131571
Titlu proiect: EDU PRACTICA – Cheia succesului primului loc de munca pentru studenții ULBS
Cod SMIS proiect: 131571
Beneficiar: Universitatea “Lucian Blaga” din Sibiu

Nume subactivitate	Rezultat
A5.1	R5

Egalitatea de șanse - oportunităților de învățare pentru studenți și piața muncii

1. Două perspective fundamentale asupra egalității de șanse: Rawls și Nozick

1.1. Concepția lui Rawls despre egalitatea de șanse

John Rawls este autorul unei teorii filosofice a dreptății care a beneficiat de o atenție constantă și durabilă.

Ea are la bază faptul că Rawls a observat că modul în care este gândită în general egalitatea de șanse, adică drept acea componentă a dreptății care solicită existența unei competiții libere și corecte pentru accesul la oportunitățile disponibile în cantități limitate pentru membrii societății, este unul incomplet.

Rawls argumentează în repetate rânduri că este necesar ca șansele de a urma o anumită carieră trebuie să fie deschise tuturor celor care posedă talentele și calitățile necesare, însă totodată arată că acest fapt nu este suficient pentru instituirea unei autentice egalități de șanse pentru că astfel s-ar permite ca diferențele în ce privește condiția social-economică prealabilă a candidaților să influențeze capacitatea lor de a se pregăti pentru competiția prin care sunt selectați ocupanții unei anumite poziții, și astfel competiția nu s-ar mai desfășura în condițiile egalității de șanse.

Proiect co-finanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014-2020

POCU/626/6/13/131571

Titlu proiect: EDU PRACTICA – Cheia succesului primului loc de munca pentru studenții ULBS

Cod SMIS proiect: 131571

Beneficiar: Universitatea “Lucian Blaga” din Sibiu

Intenția sa este aceea de a formula o teorie a egalității de șanse în care, pe de o parte să se respecte principiul după care pozițiile sociale dezirabile să fie acordate candidaților care sunt mai calificați pentru a le ocupa, iar pe de altă parte să se ofere argumente în sprijinul ideii conform căreia oricare individ, indiferent de circumstanțele socio-economice ale vieții sale, ar trebui să aibă acces la posibilitățile de a dobândi calificările care îi vor fi necesare pentru a se bucura de succes în competițiile pentru ocuparea pozițiilor sociale dezirabile.

Principiul egalității de șanse este destinat să contracareze efectele dezavantajelor impuse de apartenența persoanelor la diferite categorii socio-economice. Instituțiile acestei societăți ar trebui proiectate în așa fel încât pozițiile sociale avantajoase să fie ocupate numai prin competiție deschisă, iar procesele prin care sunt dobândite abilitățile și cunoștințele necesare pentru participarea la aceste competiții să fie accesibile în mod echitabil pentru toți indivizii. În acest mod, societatea întreprinde tot ceea ce este necesar pentru a se asigura că persoanele care se găsesc la egalitate în ceea ce privește talentul, abilitățile și voința de a se folosi de aceste înzestrări dețin șanse egale de succes.

Prin urmare, pentru Rawls, egalitatea de șanse reprezintă mai degrabă o consecință a acțiunii instituțiilor fundamentale ale societății, decât a procedurilor individuale de selecție. Ea poate fi considerată și un apanaj al acestor proceduri particulare, dar numai cu condiția ca ele să aibă loc în contextul creat de existența unor instituții a căror misiune este tocmai aceea de a se asigura că persoanele aflate la egalitate din punctul de vedere al talentelor, abilităților și dorinței de a se folosi de ele să aibă șanse egale de a dobândi pozițiile sociale avantajoase.

Principiul egalității de șanse impune ca oportunitățile de succes să fie disponibile în mod egal celor care dispun de aceleași calități și aceeași dorință de a le utiliza.

Proiect co-finanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014-2020
POCU/626/6/13/131571
Titlu proiect: EDU PRACTICA – Cheia succesului primului loc de munca pentru studenții ULBS
Cod SMIS proiect: 131571
Beneficiar: Universitatea “Lucian Blaga” din Sibiu

1.2. Concepția despre egalitatea de șanse a lui Robert Nozick

Problemei egalității de șanse propusă de către Robert Nozick are drept fundament teoria dreptății ca îndreptățire (justice as entitlement) conform căreia fiecare persoană este îndreptățită (entitled) să dețină acele lucruri, drepturi și oportunități pe care este capabilă a le dobândi intrând în tranzacții (schimb, negociere etc.) legitime cu ceilalți membri ai societății.

Această teorie constituie un exemplu clasic de doctrină a egalității bazată numai pe ideea de drepturi ale indivizilor, deoarece conferă prioritate absolută drepturilor individuale, în sensul că obligația de a respecta drepturile individuale ale celorlalți deține preeminență asupra tuturor celorlalte principii, inclusiv celor ce privesc corectitudinea, echitatea, bunăstarea, eficiența și alte tipuri de considerente utilitariste.

În acest context, egalitatea este înțeleasă ca dreptul egal al fiecărei persoane de a-și exercita drepturile individuale, indiferent de faptul că această exercitare ar putea avea drept consecințe apariția de inegalități între indivizi. Egalitatea între persoane în ceea ce privește libertatea este totuna cu egalitatea de șanse, iar orice intervenție care ar putea interfera cu distribuirea inegală a beneficiilor este permisă numai dacă respectă principiile dreptății, altfel fiind considerată o violare inacceptabilă a libertății persoanelor.

În consecință, conform doctrinei lui Nozick, nu este permisă nici o intervenție colectivă în favoarea celor mai puțin avantajăți, deoarece numai persoanele individuale pot decide dacă doresc sau nu să intervină pentru a se ocupa de nevoile celor defavorizați. În conformitate cu doctrina dreptății ca îndreptățire, oamenii nu au nici o obligație morală de a veni în ajutorul celorlalți deoarece fiecare individ are parte de ceea ce merită, ca o consecință a propriilor sale acțiuni. Fiecare are parte doar de ceea ce i se cuvine de drept, deoarece fiecare beneficiază de capacitatea de

Proiect co-finanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014-2020
POCU/626/6/13/131571

Titlu proiect: EDU PRACTICA – Cheia succesului primului loc de munca pentru studenții ULBS

Cod SMIS proiect: 131571

Beneficiar: Universitatea “Lucian Blaga” din Sibiu

autodeterminare și se folosește de ea nestingherit, astfel că doar el însuși e responsabil de consecințele faptelor sale.

Această concepție privitoare la modul în care ar trebui să concepem o societate dreaptă privește viața socială ca pe o multitudine de tranzacții între indivizii care urmăresc diverse scopuri în viață, corespunzătoare cu nivelurile diferite ale capacităților lor personale, de care sunt considerați răspunzători ei înșiși. Fiecare este responsabil de modul în care este diferit față de alții în privința înzestrărilor, abilităților, oportunităților și realizărilor sale, și manifestă această responsabilitate prin însuși faptul că tranzacționează resurse cu ceilalți, cu scopul de a-și îmbunătăți perspectivele de succes în viață. Diferențele care există între indivizi în ceea ce privește capacitățile, oportunitățile și realizările nu au nici o legătură cu echitatea ori inechitatea. Nici o instanță exterioară, cum ar fi statul, nu are voie să intervină în aceste tranzacții, deoarece aceasta ar însemna o încălcare a autonomiei persoanelor și a dreptului lor la auto-determinare.

2. Contexte sociale de acțiune în vederea egalizării șanselor

2.1. Principii generale de acțiune

Oricât de interesante sunt discuțiile teoretice despre problema egalității șanselor, în cele din urmă problema fundamentală este aceea a traducerii lor în realitate, adică a instituirii unei stări de fapt în care, deși nu putem exclude în totalitate anumite manifestări și atitudini ale oamenilor față de semenii lor, să minimizăm pe cât posibil incidența și efectele negative ale acestora.

În orice societate contemporană, oricât de elevată ar fi aceasta, membrii anumitor grupuri umane au de înfruntat situații de discriminare sau inegalitate doar din cauza faptului că sunt într-un fel sau altul diferiți în raport cu cei care constituie majoritatea, fie că e vorba de culoarea pielii, convingerile religioase, apartenența

UNIUNEA EUROPEANĂ

Proiect co-finanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014-2020
POCU/626/6/13/131571

Titlu proiect: EDU PRACTICA – Cheia succesului primului loc de munca pentru studenții ULBS

Cod SMIS proiect: 131571

Beneficiar: Universitatea “Lucian Blaga” din Sibiu

etnică, apartenența de gen, orientarea sexuală, apartenența la anumite categorii socio-economice sau anumite dizabilități fizice ori psihice. Instituirea unei egalități reale a șanselor pentru toți membrii societății înseamnă în cele din urmă eliminarea pe cât este posibil a tuturor situațiilor de acest fel.

Ce poate și trebuie să facă fiecare persoană individuală în diversele contexte ale vieții sale în societate, pentru a nu perpetua prin acțiunile sale situații de inegalitate, dar și pentru a lua măsuri pozitive de eliminare a lor acolo unde ele există?

După cum se știe, oamenii sunt în anumite privințe asemănători, iar în altele diferiți. Pentru a putea ajunge la o situație cât mai apropiată de egalitatea de șanse, trebuie uneori să ținem seama de asemănările dintre oameni, de ceea ce îi face să fie cu toții membri ai speciei umane, iar alteori de deosebirile dintre ei, de ceea ce le conferă specificul individual sau de grup.

Trebuie să luăm notă de diferențele dintre ei mai ales atunci când aceste diferențe naturale conduc la apariția unor dezavantaje sociale și economice pentru cei afectați de ele, și să căutăm să luăm acele măsuri care pot minimiza ori compensa, în diverse moduri, aceste dezavantaje. Trebuie să punem însă accent pe asemănări, adică pe ceea ce oamenii au cu toții în comun, în sensul că nu trebuie să îngăduim nici unei forme de discriminare să funcționeze și să producă ori să accentueze prin aceasta alte situații de inegalitate care se pot naște astfel.

O serie de reguli de acțiune prin care fiecare dintre noi, ca persoană individuală și în nume propriu, să se comporte în mod corect față de toți ceilalți, în așa fel încât să nu producă inegalități în ceea ce privește șansele lor de a fi tratați în mod egal și de a se bucura de oportunități similare, a nu accentua inegalitățile deja existente, ci dimpotrivă, a face tot ce îi stă în putință pentru compensarea ori eliminarea acestora.

O veche tradiție filosofică europeană, care ne duce până la originile filosofiei morale occidentale, pune în legătură virtutea și cunoașterea. Socrate, întemeietorul acestei discipline teoretice, considera că omul nu poate fi virtuos, adică nu poate să

Proiect co-finanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014-2020

POCU/626/6/13/131571

Titlu proiect: EDU PRACTICA – Cheia succesului primului loc de munca pentru studenții ULBS

Cod SMIS proiect: 131571

Beneficiar: Universitatea “Lucian Blaga” din Sibiu

facă ceea ce este bine, dacă nu a dobândit mai întâi cunoașterea binelui și răului. Odată însă ce deține această cunoaștere, argumentează el, omul nu mai poate să facă decât ceea ce este bine, deoarece a face răul atunci când cunoști binele reprezintă o contradicție între gândire și acțiune, o situație de schizofrenie în care el însuși s-ar pune. Cunoașterea este, prin urmare, aceea care te împiedică să faci răul, este însăși virtutea.

În spiritul acestei tradiții argumentează și cercetătorii britanici Phil Clements și Tony Spinks, autorii unui cuprinzător îndrumar în practica egalității de șanse, care reprezintă, datorită secolelor de tradiție anglo-saxonă în domeniul teoriei și practicii egalității, o sursă excelentă de răspunsuri la întrebările de care ne ocupăm aici.

Ideea de la care ei pleacă în încercarea de a oferi principii de acțiune individuală practică prin care să putem realiza cât mai mult din dezideratul egalității șanselor este aceea după care originea tuturor atitudinilor greșite în acest domeniu este necunoașterea, ignoranța.

Expresia cea mai frecventă a ignoranței care conduce la adoptarea unor atitudini greșite față de ceilalți și pune în pericol idealul egalității șanselor este faptul că modul în care gândim despre ceilalți este adesea afectat de prejudecăți.

Spre *exemplu*, adesea ne formăm prejudecăți, fie că le exprimăm deschis, fie că le păstrăm pentru noi înșine, cu privire la anumite grupuri etnice, ori minorități sexuale, fără a fi cunoscut personal pe membrii acestora, ori chiar fără a fi avut nici un contact cu ei. Deși îndeobște se consideră că prejudecățile sunt negative, depreciative, adică exprimă opinii negative despre lucruri, persoane și grupuri, acest lucru nu este adevărat, deoarece există și o serie întregă de prejudecăți pozitive, în care avem tendința de a supraaprecia obiectul judecății noastre, de a-i atribui trăsături pozitive pe care în realitate nu le are.

Cu toate că, în general, egalitatea șanselor este afectată de prejudecățile negative, fapt este că și acelea pozitive pot conduce la discriminare și la inegalitate, deoarece opinia nejustificat de bună pe care o avem despre o persoană sau un grup ne poate face să-i concedem drepturi suplimentare în raport cu ceilalți.

Proiect co-finanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014-2020

POCU/626/6/13/131571

Titlu proiect: EDU PRACTICA – Cheia succesului primului loc de munca pentru studenții ULBS

Cod SMIS proiect: 131571

Beneficiar: Universitatea “Lucian Blaga” din Sibiu

Prejudecățile se formează cel mai adesea fără ca noi să ne dăm seama că sunt produsul unui raționament care nu se bazează pe suficiente date. Dimpotrivă, convingerea noastră este că ne-am pronunțat în cunoștință de cauză, și că deci suntem îndreptățiți să neformăm o opinie, cum se întâmplă atunci când judecăm un grup pe baza experienței pe care o avem despre unul singur dintre membrii săi.

Ne simțim mai bine dacă (credem că) știm ceva despre un lucru, decât dacă nu știm și nu putem spune nimic despre el, caz în care avem parte de ceea ce se numește uneori disconfort cognitiv. În acest mod însă, faptul că suntem predispuși la pre-judecare dă naștere unor idei cărora le lipsește o întemeiere suficientă, numite stereotipuri.

Stereotipul este o categorie specială a prejudecății, în care avem de-a face cu convingerea că, în virtutea faptului că o persoană aparține unui anumit grup ușor de identificat, ea posedă tocmai datorită acestei apartenențe anumite trăsături pe care le considerăm (deoarece avem anumite experiențe directe, ori doar informații indirecte) a fi caracteristice acelu grup.

Spre **exemplu**, observând în mod direct faptul că unii membri ai etniei rome își câștigă existența prin mijloace ilicite, ne formăm convingerea că toți membrii acesteia procedează astfel; similar, abundența de anecdote pe teme caracteristice ne poate face să ne formăm anumite stereotipuri deosebit de puternice, deși nejustificate, despre ardeleni, olteni, moldoveni, polițiști sau persoane cu părul de culoare deschisă.

Formarea stereotipurilor ne determină să îi etichetăm pe ceilalți cu deosebită ușurință. În general, cu toții ne așteptăm să fim tratați ca persoane individuale și să ne fie observate și luate în considerație trăsăturile individuale, însă etichetarea reprezintă tocmai neglijarea individualității și atribuirea necritică a unor trăsături generale (pozitive ori negative) care pun în umbră adevăratele calități ale fiecăruia, ceea ce este incorect și poate deveni frustrant, mai ales atunci când are consecințe cu privire la drepturile sau oportunitățile care ni se refuză din acest motiv.

Proiect co-finanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014-2020

POCU/626/6/13/131571

Titlu proiect: EDU PRACTICA – Cheia succesului primului loc de munca pentru studenții ULBS

Cod SMIS proiect: 131571

Beneficiar: Universitatea “Lucian Blaga” din Sibiu

Etichetările vizează, de obicei, acele trăsături prin care membrii unui grup sunt diferiți (sau sunt considerați ca fiind diferiți) de cei care fac etichetarea, și care constituie calități care nu pot fi schimbate prin acțiuni ale celor vizați (precum culoarea pielii, apartenența etnică sau de gen, anumite dizabilități etc. Dacă prejudecata este o chestiune care ține de domeniul gândirii, al ideilor (îndeobște negative) pe care ni le facem despre cei care sunt diferiți de noi, corespondentul său în domeniul acțiunii practice este discriminarea.

Discriminarea (din lat. discriminare = a face deosebire și gr. krinein = a alege, a separa) constă, în general, în a acționa în mod favorabil în raport cu un anumit grup și defavorabil față de celelalte, ori dimpotrivă, a defavoriza un grup în raport cu celelalte, în condițiile în care favorizarea ori defavorizarea se bazează pe prejudecăți. Din perspectivă juridică, în legislația românească prin discriminare se înțelege „orice deosebire, excludere, restricție sau preferință, pe baza de rasă, naționalitate, etnie, limbă, religie, categorie socială, convingeri, sex, orientare sexuală, vârstă, handicap, boală cronică necontagioasă, infectare HIV, apartenență la o categorie defavorizată, precum și orice alt criteriu care are ca scop sau efect restrângerea, înlăturarea recunoașterii, folosinței sau exercitării, în condiții de egalitate, a drepturilor omului și a libertăților fundamentale sau a drepturilor recunoscute de lege, în domeniul politic, economic, social și cultural sau în orice alte domenii ale vieții publice” [1].

Spre **exemplu**, dacă o persoană infectată cu HIV nu primește o anumită slujbă pentru care a concurat și îndeplinește toate condițiile prevăzute de lege și solicitate de angajator, din cauza faptului că angajatorul are prejudecăți împotriva celor seropozitivi, atunci se consideră că acesta din urmă a săvârșit un act de discriminare.

Se poate spune că discriminarea, oricare ar fi forma ei de manifestare, este atitudinea aflată în opoziție totală cu aceea care promovează egalitatea oportunităților pentru toate persoanele.

Discriminarea este contrariul egalității de șanse !

Există însă o serie de deprinderi pe care ni le putem forma și educa, și care constituie niște abilități generale, aplicabile în toate cazurile, indiferent de domeniul

UNIUNEA EUROPEANĂ

Proiect co-finanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014-2020
POCU/626/6/13/131571

Titlu proiect: EDU PRACTICA – Cheia succesului primului loc de munca pentru studenții ULBS

Cod SMIS proiect: 131571

Beneficiar: Universitatea “Lucian Blaga” din Sibiu

despre care e vorba, și care deci pot constitui fundamentele demersului nostru de limitare a discriminării și încălcării egalității de șanse.

Aceste abilități transferabile sunt:

- (1) empatia;
- (2) înțelegerea;
- (3) conștientizarea;
- (4) sensibilitatea;
- (5) capacitatea de a calcula consecințele și
- (6) disponibilitatea de ne comporta corect.

1. Empatia

Empatia este o situație afectivă și cognitivă care nu trebuie confundată cu simpatia (care este atracția, înclinarea, afinitatea, atașamentul pe care cineva îl simte față de o persoană).

Empatia înseamnă pur și simplu abilitatea de a te pune, în mod imaginar, în situația celuilalt pentru a înțelege cum gândește, ce simte, ce dorește, cum și de ce ar reacționa în anumite circumstanțe. Alături de această plasare în locul celuilalt, mai putem face încă un pas, și anume să încercăm nu doar să vedem cum gândește și ce simte acesta, dar și cum anume este privit propriul nostru comportament din punctul lui de vedere, adică să încercăm să înțelegem cum suntem văzuți noi înșine de către ceilalți. Aceasta ne poate ajuta în mod semnificativ să ne cenzurăm prejudecățile și manifestările discriminatorii. Dacă, spre **exemplu**, intenționăm să facem o afirmație defăimătoare despre un grup etnic, ar fi bine ca mai înainte să ne punem în locul unuia dintre membrii săi, să încercăm să înțelegem cum ar recepta-o acesta, și apoi ce anume ar gândi despre noi. Dacă vom reuși să facem acest lucru, este foarte probabil că ne vom abține să mai facem respectiva afirmație.

UNIUNEA EUROPEANĂ

Proiect co-finanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014-2020

POCU/626/6/13/131571

Titlu proiect: EDU PRACTICA – Cheia succesului primului loc de munca pentru studenții ULBS

Cod SMIS proiect: 131571

Beneficiar: Universitatea “Lucian Blaga” din Sibiu

2. Înțelegerea

Înțelegerea este strâns legată de empatie și se referă la identificarea și clarificarea:

- (a) modurilor în care atitudinile noastre pot conduce la apariția prejudecăților;
- (b) modului în care atitudinile noastre ne pot schimba comportamentul și pot produce comportamente discriminatorii;
- (c) tipurilor de comportament care pot conduce la încălcarea egalității de șanse;
- (d) consecințelor atitudinilor noastre față de ceilalți;
- (e) modului în care, prin empatie și sensibilitate, putem evita să îi afectăm negativ pe ceilalți.

3. Conștientizarea

Conștientizarea presupune o estimare cât mai precisă a efectelor pe care comportamentul sau limbajul nostru le produc asupra ceilalți, dar și a reacțiilor acestora la ceea ce noi spunem sau facem. Aceasta înseamnă a renunța la ideea extrem de răspândită după care oamenii sunt dator să ne accepte așa cum suntem, fiindcă asta e natura noastră și nu o putem schimba cu nimic, deoarece mai devreme sau mai târziu o astfel de atitudine va conduce la apariția conflictelor. De asemenea, conștientizarea presupune o sporire a atenției față de nevoile speciale pe care ceilalți le-ar putea avea, și încercarea de a veni în întâmpinarea acestor nevoi, atât cât este posibil.

4. Sensibilitatea în ceea ce privește persoanele și diferitele situații în care acestea se găsesc reprezintă și ea o abilitate transferabilă, care se rafinează odată cu conștientizarea. Cu toții așteptăm de la cei din jurul nostru să înțeleagă ceea ce simțim la un moment dat și să țină cont de sentimentele și opiniile noastre, astfel că trebuie să înțelegem că și din partea noastră se așteaptă același lucru. Abilitatea de a manifesta sensibilitate față de sentimentele și convingerile celorlalți este importantă,

Proiect co-finanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014-2020
POCU/626/6/13/131571

Titlu proiect: EDU PRACTICA – Cheia succesului primului loc de munca pentru studenții ULBS

Cod SMIS proiect: 131571

Beneficiar: Universitatea “Lucian Blaga” din Sibiu

mai ales în situațiile în care avem de-a face cu persoane care fac parte din culturi diferite, deoarece e foarte probabil ca ideile, trăirile și nevoile acestora să fie foarte diferite de ale noastre, astfel că e necesar să manifestăm și mai multă deschidere față de ele.

5. Abilitatea de a calcula consecințele acțiunilor noastre este, de asemenea, extrem de importantă, deoarece majoritatea faptelor noastre nu au efecte numai în ceea ce ne privește pe noi, ci și asupra celorlalte persoane cu care intrăm în relație. Această abilitate este importantă, mai ales atunci când este vorba de respectarea egalității șanselor, a diversității culturale și sociale și a tratamentului echitabil, deoarece în aceste situații un comportament rasist, xenofob, sexist, grevat de prejudecăți, lipsit de sensibilitate și de înțelegere poate avea consecințe serioase pentru toate părțile implicate. Dacă vom fi capabili de a anticipa corect consecințele acțiunilor noastre, atunci vom putea fi siguri că ne comportăm față de ceilalți într-o manieră nediscriminatorie și lipsită de prejudecăți, că nu îi vom jigni și nu vom încălca principiul egalității șanselor pentru toți.

6. Disponibilitatea de a ne comporta corect față de ceilalți presupune dorința autentică de a ne examina mereu în manieră critică ideile, convingerile și atitudinile, cu scopul de a le detecta pe cele greșite, de a ne descoperi propriile prejudecăți și de a renunța neîntârziat la ele.

De asemenea, este nevoie de o dorință reală de a ne corecta comportamentul, cu scopul de a ne manifesta mereu nediscriminatoriu și echitabil față de ceilalți, de a respecta modul în care ei sunt diferiți de noi și de a nu încălca niciodată principiul egalității șanselor. Deoarece, în general, societatea manifestă așteptarea ca noi să avem această disponibilitate, se întâmplă uneori ca anumite persoane care nu o posedă realmente să simuleze dorința autentică de a da dovadă de corectitudine față de ceilalți, însă oamenii au dezvoltat o capacitate deosebită de a detecta aceste cazuri și acționează în consecință pentru sancționarea lor.

Proiect co-finanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014-2020

POCU/626/6/13/131571

Titlu proiect: EDU PRACTICA – Cheia succesului primului loc de munca pentru studenții ULBS

Cod SMIS proiect: 131571

Beneficiar: Universitatea “Lucian Blaga” din Sibiu

Afară de aceasta, după cum am mai arătat, în general nu este posibil să ne comportăm în dezacord cu convingerile noastre intime pentru o perioadă mai lungă de timp, deoarece mai ales în condiții de tensiune psihică și stres, acestea ies la iveală în cele din urmă și ne influențează negativ atitudinile și acțiunile. Din acest motiv, trebuie să ne străduim ca această disponibilitate pentru corectitudine în gândire și acțiune să fie una autentică.

În cele spuse până aici, am văzut care sunt factorii care conduc la încălcarea principiului egalității șanselor prin acțiuni discriminatorii care sunt determinate de prejudecățile pe care încă le mai avem principalele cauze care duc la apariția prejudecăților, formele în care se manifestă încălcările principiului egalității șanselor, dar și modurile în care, prin perfecționarea unor abilități generale transferabile, putem preveni apariția acestor situații.

În continuare, vom încerca să vedem, cu titlu de exemplificare, cum anume trebuie să acționăm pentru a evita discriminările și a respecta principiul egalității oportunităților în câteva contexte și situații specifice în care fiecare dintre noi, ca ființă socială, este pus mai devreme sau mai târziu: în utilizarea limbajului, în relațiile cu persoane de altă etnie, în domeniul relațiilor de gen și în sfera relațiilor cu persoane cu dizabilități.

Desigur că aceste exemple nu epuizează nici pe departe domeniul relațiilor interumane în care egalitatea de șanse este un deziderat fundamental. În domeniiprecum apartenența religioasă, sexuală, apartenența la un grup de vârstă, o categorie socioprofesională sau la o comunitate de idei și convingeri este, de asemenea, important să urmărim respectarea principiului egalității șanselor, însă spațiul limitat al acestei lucrări nu permite abordarea tuturor acestor cazuri. În altă ordine de idei, abordarea situațiilor concrete va viza mai degrabă eforturile pe care trebuie să le facă fiecare dintre noi, ca persoană privată, pentru a-și schimba în bine modul de a gândi referitor la problema egalizării șanselor, deoarece am pornit de la premisa că gândirea este aceea care ne determină întotdeauna acțiunile, iar o gândire corectă va conduce la o acțiune corectă.

Proiect co-finanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014-2020
POCU/626/6/13/131571
Titlu proiect: EDU PRACTICA – Cheia succesului primului loc de munca pentru studenții ULBS
Cod SMIS proiect: 131571
Beneficiar: Universitatea “Lucian Blaga” din Sibiu

2.2 Limbajul și egalitatea de șanse

Limbajul pe care îl utilizăm are un rol esențial în ceea ce privește corectitudinea cu care îi tratăm pe ceilalți, fapt pentru care trebuie să avem în vedere respectarea a două principii fundamentale:

(a) trebuie să dăm dovadă de sensibilitate atunci când facem afirmații despre ceilalți și

(b) expresiile folosite trebuie să fie potrivite și relevante.

A da dovadă de sensibilitate în utilizarea limbajului înseamnă a avea în vedere întotdeauna efectele posibile pe care afirmațiile noastre le pot avea asupra celorlalți, deoarece felul în care ne exprimăm despre alte persoane poate avea consecințe emoționale negative asupra acestora. Cuvintele pot deveni un puternic instrument de discriminare, atât într-o modalitate directă și explicită, cât și într-o manieră implicită, mai subtilă, mai puțin evidentă la prima vedere, dar nu mai puțin eficientă. Expresii care par inocente la prima vedere pot avea efecte discriminatorii subtile, greu de sesizat imediat. Din acest motiv, limbajul poate fi utilizat într-o manieră caracterizată de sensibilitate, ori dimpotrivă, de insensibilitate atât în mod conștient, cât și inconștient.

În situațiile în care, în mod premeditat și sistematic, din rea intenție, ori din cauza lipsei de preocupare pentru acest aspect, recurgem la un limbaj sexist, rasist, ori la alte categorii de discurs discriminatoriu, ne plasăm în categoria celor care în mod conștient dau dovadă de lipsă de sensibilitate în folosirea limbajului. Dacă însă facem acest lucru doar ocazional, întâmplător și fără premeditare, ori dacă nu cunoaștem implicația potențial negativă a unor expresii pe care le utilizăm la un moment dat, atunci înseamnă că folosim vorbirea în mod insensibil, însă în manieră inconștientă.

În mod analog, a dovedi sensibilitate de o manieră conștientă în vorbire presupune ca întotdeauna să alegem cu mare precauție cuvintele pe care le utilizăm, să ne interesăm de sensurile lor secundare și de posibilele înțelegeri ofensatoare pe

Proiect co-finanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014-2020

POCU/626/6/13/131571

Titlu proiect: EDU PRACTICA – Cheia succesului primului loc de munca pentru studenții ULBS

Cod SMIS proiect: 131571

Beneficiar: Universitatea “Lucian Blaga” din Sibiu

care ele le-ar putea avea, să luăm întotdeauna în calcul efectele posibile pe care ideile pe care le enunțăm le pot genera, și să nu considerăm că întotdeauna trebuie „să spunem ceea ce avem de spus”, indiferent de consecințele pe care această franchețe și sinceritate, considerată prea adesea un lucru pozitiv, le poate avea pentru cei din jurul nostru.

Există și oameni care, datorită mai ales unei educații corecte, utilizează limbajul în mod sensibil fără a fi conștienți de acest lucru și fără a acorda prea multă atenție expresiilor pe care le folosesc. Educația și atitudinea generală pozitivă și lipsită de prejudecăți în raport cu ceilalți face ca în cazul acestor oameni să nu fie necesară o îndreptare continuă a atenției către fiecare cuvânt rostit, deoarece ei sunt capabili de a utiliza în mod natural, firesc limbajul astfel încât să nu prejudicieze pe nimeni.

Pentru a ne asigura că vom reduce pe cât este posibil numărul situațiilor în care, prin utilizarea lipsită de sensibilitate a limbajului, ajungem să exprimăm prejudecăți, să discriminăm ori să ofensăm alte persoane, este recomandabil ca, înainte de a face o afirmație despre cineva, să ne întrebăm: „Care ar putea fi consecințele afirmației mele pentru cel sau cei la care mă refer, pentru interlocutorul meu și pentru mine însumi?” Este necesar să facem acest lucru deoarece oricând e posibil să apară consecințe negative neintenționate ale spuselor noastre.

Spre *exemplu*, se consideră, în general, că este bine să arătăm compasiune pentru persoanele afectate de diferite dizabilități, însă dacă vom exprima prea adesea și prea explicit sentimente de compătimire, este posibil ca aceste persoane să resimtă situația ca pe una inconfortabilă și chiar neplăcută, deoarece prin aceasta le atragem mereu atenția asupra dizabilităților lor.

Pe de altă parte, este evident că evaluarea consecințelor afirmațiilor va fi întotdeauna subiectivă și va depinde de concepția fiecăruia cu privire la ceea ce poate fi considerat sau nu jignitor, discriminatoriu sau inacceptabil, însă măcar vom evita, datorită ei, situația în care ajungem să devenim lipsiți de sensibilitate în mod inconștient, deoarece nu suntem atenți la efectele spuselor noastre [1].

Proiect co-finanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014-2020

POCU/626/6/13/131571

Titlu proiect: EDU PRACTICA – Cheia succesului primului loc de munca pentru studenții ULBS

Cod SMIS proiect: 131571

Beneficiar: Universitatea “Lucian Blaga” din Sibiu

Al doilea principiu de bază al folosirii corecte a limbajului este acela după care cuvintele pe care le utilizăm trebuie să fie potrivite și relevante. Desigur că expresiile despre care știm cu toții că sunt ofensatoare trebuie evitate în orice situație, însă există și altele, care nu sunt astfel în majoritatea cazurilor, însă uneori joacă un rol în etichetarea persoanelor, astfel că trebuie utilizate cu precauție, cum e cazul cu termenii care denumesc grupurile de orice natură, deoarece în multe cazuri nu este relevantă apartenența cuiva la un anume grup.

Spre *exemplu*, atunci când dorim să ne referim la o persoană care a avut o realizare pozitivă, ori dimpotrivă, un comportament reprobabil, nu e relevant să începem prin a spune că respectivul este ungar, sau țigăn, sau român, deoarece acțiunea sa nu are de-a face cu apartenența etnică, și mai mult decât atât, exprimarea noastră poate să-i deranjeze pe ceilalți membri ai grupului vizat. Trebuie deci, ori de câte ori este posibil, să evităm folosirea termenilor care nu au relevanță pentru subiectul pe care vrem să-l discutăm. Atunci când descriem un individ suspect de a fi participat la o infracțiune, în general are sens să spunem că era negru, sau alb, sau asiatic, însă există cazuri (cum ar fi acela în care individul purta mască și mănuși) în care culoarea pielii nu e cazul să fie menționată, deoarece nu mai e un indiciu, și alte caracteristici sunt mai importante.

Strâns legată de această exigență a relevanței este necesitatea de a evita etichetările la care avem tendința să recurgem tocmai folosind expresii irelevante pentru a descrie persoane sau grupuri.

Spre *exemplu*, cineva care are deficiențe serioase de auz poate să fie un artist talentat, un bun părinte, un om de cuvânt, un expert în calculatoare, un prieten de nădejde și așa mai departe, însă tendința multor oameni este de a-l descrie spunând înainte de toate că este „surd”, astfel că această trăsătură devine o etichetare care prevalează asupra tuturor celorlalte, și poate să-l facă pe cel care o aude să nu mai acorde atenție calităților reale care se ascund în spatele ei, ci să trateze pe respectivul individ numai din punctul de vedere al deficienței sale. După cum o persoană este mult mai mult decât o singură trăsătură a sa, fie negativă, fie pozitivă, tot așa o

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Instrumente Structurale
2014-2020

Proiect co-finanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014-2020

POCU/626/6/13/131571

Titlu proiect: EDU PRACTICA – Cheia succesului primului loc de munca pentru studenții ULBS

Cod SMIS proiect: 131571

Beneficiar: Universitatea “Lucian Blaga” din Sibiu

etichetare este neavenită deoarece tinde să reducă un om la un singur aspect al lui, de multe ori unul neesențial, și ne împiedică să îl cunoaștem în totalitatea personalității sale.

Pentru a evita etichetările, putem recurge la o idee simplă: în general, ar trebui să conteze în primul rând cum un grup de oameni (sau un om) se privește pe sine și care este terminologia cu care se autodefinește. Dacă persoana sau grupul folosește în mod frecvent un anumit cuvânt sau o expresie pentru a se auto-defini, atunci această expresie nu are pentru ei o conotație negativă, nu trebuie considerată o etichetare și poate fi folosită fără restricții și de către ceilalți vorbitori cu referire la grupul ori persoana respectivă [1].

Un alt aspect important legat de problema evitării discriminării în utilizarea limbajului este acela privitor la anecdote și umor. Cei care doresc într-adevăr să ofere șanse egale membrilor tuturor comunităților trebuie să înțeleagă că anecdotele etnice, rasiale, cele privind minorități sexuale, religioase ori ocupaționale pot avea adesea un efect negativ, discriminatoriu și deranjant pentru membrii grupurilor în cauză.

Umorul este un aspect al comportamentului care aparține în exclusivitate omului, iar funcțiile sale, deși încă insuficient înțelese, sunt eminentamente sociale, fapt din care derivă posibilitatea ca el să fie folosit și într-o manieră negativă din punctul de vedere care ne interesează aici. Astfel, umorul poate fi folosit cu scopul integrării ori al creșterii coeziunii unui grup: oamenii se amuză împreună din diverse motive, ceea ce întărește conexiunile sociale între ei. Atunci însă când se amuză împreună pe socoteala unei persoane, e posibil ca aceasta să nu reacționeze, deși se simte deranjată, deoarece dorește să aparțină grupului și să nu facă notă discordantă. De aceea, trebuie să fim precauți și să nu credem că, dacă cineva nu declară explicit că e deranjat de glumele pe care le facem pe seama sa, lucrurile stau chiar așa și putem continua în același mod.

Proiect co-finanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014-2020

POCU/626/6/13/131571

Titlu proiect: EDU PRACTICA – Cheia succesului primului loc de munca pentru studenții ULBS

Cod SMIS proiect: 131571

Beneficiar: Universitatea “Lucian Blaga” din Sibiu

Bibliografie

1. Sergiu Bălan „Egalitatea de șanse”
2. Laura CETEAN-Voiculescu „Suport de curs – Egalitatea de șanse „
3. Cornel Liviu Popescu, ”Protecția internațională a drepturilor omului”, editura All Beck, București, 2004;
4. Bianca Selejan-Gutan, ”Sistemul jurisdicțional european de protecție a drepturilor omului”, curs universitar, Editura Universității ”Lucian Blaga”, Sibiu, 2003;
5. Convenția europeană a drepturilor omului; • Directiva Consiliului 2002/73/EC;
6. Directiva Consiliului 2002-73-EC;
7. <http://www.lexex.ro/Hotararea-237-2010-104005.aspx>;
8. <http://www.mmuncii.ro/j3/index.php/ro/familie/egalitate-de-sanse-intre-femei-sibarbati/2662-2013-02-15-2011-studii-nationale-anexe>;
9. Legea cu privire la egalitatea de șanse între femei și bărbați.

Elaborat de:

Șipoș Anca

Specialist tehnic nediscriminare și egalitate de șanse